

законами, а саме тому є часто примусовим. Виконуючи оперативно-службові завдання поліцейський не має змоги вибирати спілкуватися чи не спілкуватися, залежно від того приємне чи неприємне йому це спілкування. Спілкування є діловим з метою отримання необхідної для справи інформації. Оскільки ділове спілкування регулює офіційні стосунки людей, працівникам поліції слід навчитися контролювати свої емоції та інтонації, які породжують міміку і жести.

Можна стверджувати, що якість комунікативного процесу залежить від рівня мовленнєвої компетенції поліцейського. Мовленнєва професійна компетенція означає володіння способами формування і формулювання думок за допомогою мови під час фахового спілкування [1]. Ґрунтуючись на мовній компетенції, вона проявляється у здатності послуговуватися професійною мовою в усній та письмовій формах. Мовна компетенція передбачає засвоєння та усвідомлення мовних норм, насамперед в фонетиці, лексиці та граматиці, для адекватного їх застосування в процесі використання мови. Мовна компетенція – це шлях до можливості якісно та ефективно спілкуватися іноземною мовою [2].

Отже, ефективна правоохоронна діяльність у багатонаціональному суспільстві залежить від встановлення відносин довіри, побудованих на основі регулярних контактів і практичного співробітництва між поліцією та меншинами. Зиск від такого співробітництва отримують всі сторони. Меншини – від того, що поліція стає більш сприйнятливою до їхніх проблем і більш дієвою до вимог щодо забезпечення особистого захисту і доступу до правосуддя. Покращуються результати діяльності самої поліції, оскільки налагоджене спілкування та співробітництво з населенням є ключовими факторами ефективної правоохоронної діяльності в будь-якій громаді. Інтеграція меншин, як і покращення ефективності поліції приносять користь державі.

Список бібліографічних посилань

1. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. № 4 (64). С. 16–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2010_4_4 (дата звернення: 25.04.2019).
2. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій : навч.-метод. посіб. / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2011. 344 с.

Надійшла до редколегії 30.04.2019

УДК 37.013.2:378:005.6:351.74

Т. С. ВАЙДА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки

Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-4355-5685>

РЕАЛІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ СИСТЕМНОСТІ ТА НАСТУПНОСТІ ЯК ЕФЕКТИВНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ-КУРСАНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ПОЧАТКОВИХ ВПРАВ КУРСУ СТРІЛЬБ-2011)

Розглянуто педагогічну сутність та практичне значення дидактичних принципів системності й доступності в організації вогневої підготовки курсантів ЗВО МВС України. Обґрунтовано педагогічні умови та механізм реалізації вищезазначених принципів при навчанні поліцейських початкових вправ зі стрільби.

Ключові слова: педагогічні принципи, системність, доступність, вогнева підготовка, курсанти ЗВО МВС, науково-педагогічний склад, сприятливі дидактичні умови, удосконалення методики професійного навчання.

Актуальність проблеми. Закон України «Про Національну поліцію» регламентує порядок використання, а у визначених випадках – необхідність застосування працівниками підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) поліцейських заходів примусу, серед котрих найбільш суворою мірою є вогнепальна зброя [1]. Наслідки її застосування призводять до значних, часто смертельних тілесних ушкоджень особі, нанесення суттєвої шкоди життю та здоров'ю людини. Тому належна вогнева підготовка та, зокрема, сформований високий рівень вогнепальної компетенції правоохоронця становить обов'язковий компонент професійної готовності кожного поліцейського.

В той же час, як показує практика правоохоронної діяльності, під час охорони громадського порядку (далі – ОГП) чи у боротьбі із злочинністю трапляються непоодинокі випадки неправильного застосування або небезпечного використання правоохоронцями вогнепальної зброї, котрі (випадки – *уточнено нами*) ставлять перед науково-педагогічним складом профільних кафедр відомчих закладів вищої освіти (далі – ЗВО) та працівниками інших навчальних підрозділів МВС України актуальність питання щодо удосконалення даного виду професійної підготовки поліцейськими у розряд першочергових.

Стан дослідження. Вирішення існуючих педагогічних проблем в системі удосконалення вогневої підготовки працівників поліції (міліції) постійно знаходиться у полі зору вчених, правоохоронців практичних підрозділів та законодавців. Зокрема, цими проблемами переймаються М. Алембець, С. Банах, Т. Вайда, І. Винярчук, А. Дулець, В. Горбачевський, В. Зайшла, Г. Колісницький, О. Конєв, М. Кость, О. Кузнецов, Д. Марценішин, В. Плиско, Ю. Поветкіна, Д. Поштарук, Ю. Пригодська, А.Г. Сачава, В. Сягровець, І. Ткачук, В. Трояновський, Ю. Турос, В.В. Федоров, О. Цільмак, О. Швець та ін.

Разом з тим, впровадження в контексті реформування НПУ нових підходів щодо удосконалення вогневої підготовки поліцейських-курсантів під час здійсненні їх фахового навчання у ЗВО МВС України у відповідності з вимогами чинного на момент підготовки нашого дослідження Курсу стрільб (далі – КС-2011) на практиці реалізуються не в повному обсязі [2]. З метою підвищення ефективності освітнього процесу з вогневої підготовки курсантів необхідно, на нашу думку, науково-педагогічному складу профільних кафедр активніше використовувати при організації відповідних практичних заняттях апробовані дидактичні принципи, дотримання котрих дасть змогу покращити рівень готовності сучасних поліцейських з даного аспекту їх подальшої професійної діяльності.

Під принципом(лат. *principium* – начало, основа) нами розуміється основне, вихідне положення наукової системи (наприклад, педагогічної теорії професійного навчання; умови ефективного функціонування освітнього процесу у навчальному закладі тощо), котре сприймається як провідна та важлива закономірність, суттєва, неодмінна або, принаймні, бажана умова її функціонування [3, с. 378].

В іншому (особистісному, моральному) контексті термін «принцип» також вживається в якості характеристики внутрішніх переконань людини, для конкретизації її практичних чи етичних цінностей чиїх теоретичних засад, котрими особа керується в повсякденному житті, як синонім термінів «норми або правила поведінки» особистості в різних сферах діяльності.

В точних науках термін «принцип» розглядується як основний закон системи знань, котрий відображує загальні вимоги до побудови теорії, сформульовані як первинні засади, що лежать в основі певної сукупності фактів (подій, явищ) чи їх взаємодії [там само].

Принципи відрізняються від законів природи тим, що їхнє формулювання є більш загальним, містить менше конкретики. Від аксіом(положень, котрі проймаються без доказів) принципи відрізняються тим, що обираються не довільно, а формулюються у процесі пошуку істини, а тому можуть виникати, змінюватися і застарівати. Водночас, принципи часто мають обмежені сфери застосування, є справедливими для визначених систем і не можуть

застосовуватися в інших процесах, у котрих відбуваються явища на кардинально відмінних засадах, наприклад, коли створені спеціальні умови змінюють поведінку чи дії окремих її учасників тощо.

При розгляді питання ефективності системи фахової освіти принципи відображають вихідні суттєві вимоги та характеристики щодо її організації, обґрунтовують правильні умови для забезпечення належного функціонування освітнього процесу, без яких професійна підготовка не виконуватиме свого цільового призначення. Тому дотримання всіма суб'єктами управління визначеної системи принципів забезпечує необхідну ефективність професійного навчання та якість знань курсантів.

У педагогічній науці принципами навчання називають загальні положення, яким повинні відповідати наукові припущення, задовольняти відповідні гіпотези або теорії професійно підготовки (наприклад, принципи науковості, систематичності та наступності навчання, його природовідповідності суб'єктам підготовки; вивчення інтересів, здібностей та нахилів правоохоронця; свідомості й активності курсанта в освітньому процесі; індивідуалізації навчання; зв'язок змісту і методів фахової підготовки з професією поліцейського; виховуючий характер професійного навчання; наочності та доступності фахових знань тощо [4, с. 270–271].

В контексті нашого дослідження розглянемо один із важливих педагогічних принципів, який лежить в основі вогневої підготовки курсантів, – принцип системності та наступності навчання. У педагогіці існують різні підходи до його трактування. Ряд відомих педагогів, сучасних вчених, дослідників освітнього процесу вважають його (принцип системності і наступності – *уточнено нами*) *загальнопедагогічним принципом* (О. Андріянчик, С. Годник, Ю. Кустов, О. Мороз, В. Черкасов та ін.), інші – загальнопедагогічною закономірністю (В. Гмурман, Є. Мединський, Н. Олейник, О. Пінкевич, Д. Ситдікова та ін.), треті – методологічним принципом (М. Данілов, Ф. Дістервег, Б. Єсіпов, О. Киверялг, Я. Коменський, І. Павлов, В. Ревтовіч, М. Скаткін, Я. Умборг та ін.) [5; 6, с. 161–176].

Більшість сучасних дослідників розглядають системність і наступність у навчанні як *дидактичний принцип* (С. Годник, Ю. Кустов, О. Кухта, О. Киверялг, М. Махмутов, З. Михайлов та ін.). О. Киверялг і З. Михайлов стверджують, що системність і наступність як принцип освітнього процесу характеризується такими рисами, як: загальність, дидактичність, взаємопроникнення і взаємозв'язок з іншими принципами (наприклад, науковості та доступності навчального матеріалу, професійної спрямованості фахових знань тощо) [5].

У дослідженні проблеми системності та наступності у навчанні виокремилось кілька напрямів. Перший із них відображений у дослідженнях О. Блауса, Ш. Ганеліна, С. Годника, Б. Гершунського, В. Сенько та ін., котрий пов'язаний із вивченням ролі наступності етапів (їх комплексності та логічної послідовності) у цілісному педагогічному процесі.

Другий напрям досліджень присвячений вивченню системності та наступності (взаємообумовленості) між ступенями безперервної загальної чи вищої освіти межах навчального закладу (О. Аніщенко, М. Костікова, О. Шабаліна та ін.).

Третій напрям пов'язаний із вивченням предметної наступності у різних ланках освіти (П. Олейник, Е. Павлютенков, І. Самойленко та ін.), зокрема, поглиблене вивчення спеціальних дисциплін у професійній школі на основі знань з базових предметів загальноосвітньої школи (О. Батаршев, В. Башарін, Ю. Кустов, О. Киверялг та ін.) [5].

Разом з тим, проблемним питанням реалізації принципу системності і наступності у відомчій (МВС) вищій школі, зокрема при розгляді та удосконаленні освітнього процесу під час вивчення сучасними поліцейськими навчальних дисциплін циклу службово-бойової підготовки, вченими та науково-педагогічними працівниками ЗВО зі специфічними умовами навчання приділяється, на наш погляд, недостатньо уваги.

Мета роботи: 1) розглянути педагогічну сутність та практичне значення дидактичних принципів системності й доступності в організації освітнього процесу з вогневої підготовки курсантів ЗВО МВС України; 2) обґрунтувати педагогічні умови та механізм реалізації вищезазначених принципів при навчанні поліцейських початкових вправ зі стрільби.

Пропоноване дослідження виконано у відповідності до тематичного плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ із проблеми «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний № 0116U006773).

Результати дослідження. Вогнева підготовка є цілісним освітнім процесом, котрий забезпечує формування у поліцейських теоретичних знань та практичних навичок користування вогнепальною зброєю при виконанні ними службових обов'язків. Принцип систематичності й послідовності при оволодінні курсантами ЗВО МВС України цієї навчальної дисципліни надає навчання системного (комплексного, логічно завершеного) характеру, забезпечує поступальне (від простого до складного) засвоєння визначеного обсягу знань і практичних вмінь щодо застосування поліцейськими заходів примусу, створює умови для переходу кількісних показників (визначеного обсягу занять) у якісні – зростання ефективності використання вогнепальної зброї у практичній фаховій діяльності працівників поліції при охороні ними громадського порядку та у боротьбі зі злочинністю.

Вогнева підготовка правоохоронців як навчальна дисципліна є системою визначених за обсягом та змістом технічних, юридичних та прикладних знань, котрі сприяють усвідомленню поліцейськими правових підстав застосування вогнепальної зброї, дотримання правоохоронцями відповідних заходів безпеки при поводженні з нею та ґрунтовних вмінь і навичок застосування спеціального засобу у визначених законодавством ситуаціях. Відповідно, за відсутності такого системного підходу у вивченні цієї дисципліни вогнева підготовка поліцейських буде недостатньо ґрунтовною.

Систематичність при засвоєнні курсантами знань і вмінь з вогневої підготовки в першу чергу означає: а) послідовне, побудоване на логіці навчальної дисципліни і зумовлене завданнями фахової освіти та віковими можливостями курсантів, розгортання у навчальній програмі, підручниках та посібниках з вогневої підготовки змісту правових та технічних знань, способів діяльності; б) планомірний порядок навчання, при якому кожний наступний етап спільної діяльності викладача і курсантів ґрунтується на попередніх напрацюваннях і відкриває шлях до подальшого просування вперед. Іншими словами, принцип систематичності стосується як викладачів при викладанні дисципліни, так і навчання курсантів в цілому згідно навчального плану. Знання поліцейським треба подавати так, щоб вони були внутрішньо пов'язані між собою, щоб вся сума інформації з окремих тем утворювала цілісність дисципліни [7, с. 131–139].

Принцип систематичності навчання вогневій підготовці вимагає реалізації взаємопов'язаного принципу наступності – послідовного й безперервного переходу від нижчого до вищого ступеня викладання чи змісту підготовки (навчання курсантів складніших навичок і прийомів користування вогнепальною зброєю як вищого рівня їх професійної готовності до застосування зброї в різних екстремальних умовах). При такому переході кожний елемент засвоюваного курсантами матеріалу з дисципліни (прийомів стрільби) ґрунтується на раніше набутих знаннях та сформованих вміннях ведення вогню і є результатом їх логічного подальшого розвитку. Дотримання наступності потрібно реалізувати у змісті і методах навчання курсантів цим прийомам, а також у способах організації їх навчально-пізнавальної діяльності.

Поряд з засвоєнням системи понять (прийомів та правил стрільби) з вищезазначеної навчальної дисципліни важливо, щоб курсанти самостійно чи під керівництвом викладача з'ясовували (встановлювали) існуючі міждисциплінарні зв'язки з іншими навчальними дисциплінами.

Актуальним і важливим залишається питання наступності тематики навчальної дисципліни між курсами (роками) навчання, зміцнення раніше утворених, але порушених логічних зв'язків між окремими частинами знань(тем) з вогневої підготовки, здійснення систематичного повторення й узагальнення раніше вивченого матеріалу, систематичного обліку знань і умінь курсантів.

Систематичність навчання курсантів залежить від систематичності викладання та організації самостійної навчальної роботи поліцейських (самопідготовки). Для надійної та чіткої сформованості у свідомості правоохоронця стрункої системи знань і вмінь з вогневої підготовки науково-педагогічному працівникові профільної кафедри потрібно викладати цю дисципліну у певній послідовності, дотримуватися певного зв'язку тематики курсу згідно навчальної програми та робочої навчальної програми. Цей підхід реалізується завдяки тому, що науково-педагогічний працівник пов'язує матеріал нової теми зі змістом попередньою – матеріал нової теми він має подавати так, щоб курсанти могли вільно стежити за думкою (логікою) викладача. Крім того, викладач вогневої підготовки повинен враховувати також знання й уявлення (власний життєвий досвід), які курсант набув внаслідок індивідуальних вражень і спостережень, отриманих поза межами закладу вищої освіти. Хаотичність, безладність, безплановість у викладі матеріалу курсу вогневої підготовки суперечать самій природі професійного навчання поліцейського, гальмують або знижують його ефективність.

Розглянемо механізм реалізації принципу наступності при вивченні курсантами вогневої підготовки (виконанні навчально-тренувальних стрільб на прикладі початкових вправ 1–3) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Педагогічні умови та механізм реалізації принципу наступності при виконанні курсантами ЗВО МВС України початкових вправ зі стрільби

№ з/п	Етап навчання	Зміст та умови реалізації принципу наступності	Примітка
1.	Заняття під час табірному зборі з курсантами нового набору	1. Проведення первинного інструктажу щодо ознайомлення першокурсників із заходами безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю 2. Історія виникнення вогнепальної зброї 3. Призначення та ТТХАК	Отримання загальної інформації про зброю
2.	Теоретичне навчання	1. Вивчення правових підстав застосування та використання вогнепальної зброї 2. Засвоєння заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю 3. Ознайомлення з матеріальною частиною озброєння Національної поліції (ПМ, Форт, АК, гранати) 4. Базові знання балістики 5. Формування психологічної готовності до практичного користування зброєю	Підготовчий етап до проведення практичних стрільб
3.	Практичне навчання	1. Проведення цільових інструктажів на кожному практичному занятті 2. Мішень поясна № 1 (великі розміри) 3. Коротка відстань до мішені – 15 м 4. Робота викладача при виконанні вправи зі стрільби на початкових заняттях з одним курсантом (одним стрільцем із зміни в 4–5 осіб), формування індивідуальної впевненості щодо правильності виконання вправи (користування зброєю), подолання страху першого пострілу 5. Робота викладача з стрільцями при виконанні ними вправи у складі мікрогрупи (2–3 курсанти з числа зміни) 6. Робота викладача зі всіма стрільцями зміни одночасно 7. Збільшення дистанції до мішені – 20–25 м	Вправа початкова перша

4.		1. Проведення цільових інструктажів на кожному практичному занятті 2. Мішень грудня № 4 (менші розміри) 3. Виконання вправи зі стрільби на точність (підраховуються очки) 4. Дистанція – 25 м	Вправа початкова друга
5.		1. Проведення цільових інструктажів на кожному практичному занятті 2. Використання фактору обмеження часу на виконання трьох пострілів (виконання вправи на швидкість, в динаміці) 3. Дистанція – 25 м	Вправа початкова третя

З метою удосконалення організації освітнього процесу з вивчення курсантами ЗВО МВС України навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» успішна реалізація принципу систематичності й послідовності навчання поліцейських прийомам та правилам стрільби для їх ефективного використання правоохоронцями у подальшій практичній діяльності з охорони публічного порядку може здійснюватися, на нашу думку, за допомогою створення таких *сприятливих педагогічних умов*:

1) активне використання викладачами наочності для забезпечення ефективного засвоєння курсантами системи знань із складних тем курсу (плакати, стенди, масо-габаритні макети навчальної зброї тощо); проводити розподіл змісту навчального матеріалу на логічно завершені частини (навчальні модулі); використовувати інноваційні досягнення методики навчання (мультимедійний тир, презентації, комп'ютерні навчальні системи тощо); складання курсантами опорних конспектів, структурно-логічних схем навчального матеріалу тощо; організація систематичного повторення (удосконалення засвоєних знань) раніше вивченого матеріалу (цільові інструктажі);

2) кожне питання аудиторного заняття чи виконання вправ (нормативів) під час навчально-тренувальних стрільб у стрілецькому тирі повинно бути ґрунтовно викладачем проаналізовані, зроблені відповідні висновки; керівником стрільб повинні оперативно надаватися методичні рекомендації невстигаючим курсантам щодо способів покращення їх знань чи умінь з вогневої підготовки, в тому числі й завдяки контролю самопідготовки поліцейських чи шляхом проведення з ними додаткових консультацій;

3) викладачеві варто користуватися перевіреною схемою формування ґрунтовних теоретичних знань – а) встановити об'єкт і предмет (конкретизувати основний зміст теми для кожного заняття з курсантами); б) доступно викладати основи теоретичних положень теми (правові підстави застосування зброї та засади кримінальної відповідальності за перевищення владних повноважень поліцейськими, основи балістики, будови та принципів роботи вогнепальної зброї, прийоми і правила стрільби тощо); в) розкрити інструментарій теоретичних положень (норм кримінального права; видів адміністративної чи кримінальної відповідальності; фізичних законів, котрі пояснюють процеси пострілу та польоту кулі; уточнення умов, які впливають на влучність пострілу, тощо); г) пояснити потенційні наслідки для життя чи здоров'я правоохоронця/особи у випадку порушення ним вищезазначених теоретичних положень; д) показати дозволені межі використання/застосування поліцейськими вогнепальної зброї тощо;

4) враховувати при обранні та застосуванні методики викладання дисципліни (системи педагогічних методів, засобів навчання тощо) наступні дієві педагогічні прийоми: а) робити короткі узагальнюючі повторення матеріалу теми, котрі потрібно здійснювати не лише на початку заняття, але й після завершення викладання окремих його питань; б) у процесі вивчення нового матеріалу не повинно бути нічого зайвого, котре не стосується суті питань плану заняття (ідеї, які штучно вплетені в тему заняття, – знижують його цінність та

ефективність); в) повторення вивченого матеріалу (особливо заходів безпеки) потрібно застосовувати не лише на початку заняття (цільові інструктажі), а й в кінці заняття при підведенні його підсумків; закріплення знань є корисним й при завершенні вивчення кожного логічно завершеного відрізка пізнавальної діяльності курсантів у ході практичних занять – в кінці вивчення теми, розділу чи теоретичної частини курсу, які (повторення знань – *уточнено нами*) потрібно проводити у формі їх узагальнення для систематизації матеріалу (заліки); необхідно добиватися від курсантів засвоєння системи знань у повному обсязі з кожного розділу і всієї програми в цілому, прагнути високого рівня сформованості умінь і навичок стрільби (прийомів виконання різних вправ, передбачених КС-2011). Сформована система знань – найважливіший засіб та сприятлива педагогічна умова їх відтворення курсантами. Забуті поліцейськими окремі знання з тематики курсу «Вогневої підготовки» швидше відновлюються при застосуванні системного підходу в організації освітнього процесу;

5) систематично тримати в полі зору (контролювати) самостійну роботу курсантів; не допускати грубих педагогічних помилок – а) зловживати актуалізацією емоційно-чуттєвого досвіду і опорних знань курсантів; б) створювати проблеми з тривіальних (загальновідомих) знань чи обставин, котрі всім давно добре відомі; необхідно постійно, наполегливо й доброзичливо виправляти допущені курсантами помилки, привчати їх до систематичного аналізу власних недоліків стосовно знань чи правильності виконання прийомів стрільби (безпечних дій на рубежі відкриття вогню, вихідному рубежі, при відпрацюванні нормативів тощо);

б) не варто активізувати пізнавальну чи практичну діяльність втомлених курсантів штучними методами, зловживати їх інтересом до нової діяльності – потрібно дотримуватися фізичних норм розумової активності курсантів, передбачати і планувати її спади чи піднесення; викладачеві не потрібно намагатися за допомогою «хитрих» засобів (ущільнення матеріалу теми, винесення важливих питань на самопідготовку тощо) досягати за одне практичне заняття того, що в умовах природного навчання курсанти засвоюють протягом кількох занять [7, с. 131–139].

Висновки. За результатами проведеного критичного аналізу наукової та методичної літератури з організації освітнього процесу у ЗВО МВС України, враховуючи власний досвід проведення практичних занять з вогневої підготовки поліцейських [8, с. 33–44; 9, с. 65–70], можемо зробити наступні узагальнення.

По-перше, не можна допускати порушення системи викладання навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» як з точки зору послідовності засвоєння курсантами відповідних знань чи вмінь (в контексті змісту матеріалу курсу), так і при формуванні в поліцейських навичок стрільби (від простого до складного). Вогнева підготовка як навчальний предмет – це зменшена копія правоохоронної діяльності, тому науково-педагогічному складу профільної кафедри потрібно показувати курсантам цілісність цієї системи, формувати у сучасних поліцейських поняття про цю навчальну дисципліну як про частину правоохоронної галузі, невід’ємної реальної дійсності; важливо звертати увагу правоохоронців на її тісний зв’язок з іншими юридичними та соціально-гуманітарними науками.

По-друге, необхідно ретельно впроваджувати у свідомість курсантів логіку наукових досягнень в галузі становлення та розвитку вогнепальної зброї, суттєві етапи цього історичного процесу (те, що є елементарним і простим з точки зору історичного розвитку й логічно пояснюється, деколи виявляється надзвичайно складним для оперативного усвідомленого засвоєння курсантом). Реалізацію принципів послідовності й наступності необхідно забезпечувати як у змісті дисципліни, так і в методах викладання – між первинною професійною підготовкою (першим роком навчання) та середніми й старшими курсами навчання (проходження служби). Варто частіше показувати курсантам перспективу застосування результатів їхнього професійного навчання (наприклад, в частині правомірного використання вогнепальної зброї).

По-третє, науково-педагогічному складу профільних кафедр навчати вогневій підготовці курсантів потрібно енергійно та вмотивовано, використовуючи яскраві факти з життя та діяльності працівників практичних підрозділів Національної поліції, випадки (сюжети) з художньої літератури та творів мистецтва: поняття пояснюють, образи захоплюють, стимули збуджують до активізації пізнавальної діяльності. Викладачі інших навчальних дисциплін повинні стежити за способом і формою вираження думки курсантів стосовно застосування правоохоронцями поліцейських заходів примусу, враховувати набуті ними практичні знання і вміння з навчальної дисципліни «Вогнева підготовка» під час проведення занять з дисциплін соціально-гуманітарного циклу та циклу дисциплін спеціалізації.

По-четверте, науково-педагогічному складу ЗВО МВС України потрібно бути спостережливими, привчати своїх курсантів постійно, систематично й цілеспрямовано спостерігати та бачити істотне в соціальних явищах, буденних подіях чи предметах, людських стосунках, особливо якщо вони відбуваються в екстремальних умовах і вимагають від поліцейського втручання із застосуванням сили (вогнепальної зброї).

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 06.03.2019).
2. Курс стрільб із стрілецької зброї для рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України та норм витрат боєприпасів МВС, ГУМВС, УМВС, відомчими навчальними закладами : затв. наказ МВС України від 07.09.2011 № 658 // LIGA:ZAKON : сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MVS267> (дата звернення: 06.03.2019).
3. Сучасний тлумачний словник української мови / уклад.: Л. П. Олексієнко, О. Л. Шумейло. Київ : Кобза, 2002. 544 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
5. Соловійов Ю., Чернишов О. Наступність між ланками освіти: реалії та перспективи // ОСВІТА.UA : сайт. URL: <http://osvita.ua/school/method/1307/> (дата звернення: 06.03.2019).
6. Педагогика : учеб. пособие / под ред. Ю. К. Бабанского. М. : Просвещение, 1983. 608 с.
7. Вайда Т. С., Черкашин А. І., Доценко В. В. Основи виховання працівників ОВС : практ. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2014. 318 с.
8. Вайда Т. С., Кузнецов О. І. Сучасні підходи нового Курсу стрільб для поліцейських як сприятливі педагогічні умови для удосконалення вогневої підготовки слухачів первинної професійної підготовки // Організація професійної підготовки в підрозділах Національної поліції України : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2017 р.). Одеса : ОДУВС, 2017. С. 33–44.
9. Вайда Т. С., Бортник С. К., Володін А. М. Порівняльний аналіз Курсів стрільб МВС та Національної поліції України: шляхи удосконалення вогневої підготовки курсантів відомчих ВНЗ // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 квіт. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 65–70.

Надійшла до редколегії 09.03.2019